

1-2-1913

LLUM

BIBLIOTECA
MUSEO
16

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L'UNIO DE MITJORN - GRAN

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Plasseta, 1.
Mitjorn.—San Cristófol.

SUSCRIPCIÓ

A Espanya cada trimestre: 0'30 pla.
A fora id. id. 0'60

Num. solt 5 centims.

L'abrassada

Creym que ha arribat l' hora. Per assó avuy tocam a les portes de tots els mitjornés de bona voluntat, a tots els qui de cor estimin as Mitjorn y pe'l seu be están dispostos a fer qualsevol sacrifici.

Si; la nostra crida, no es sols per aquells que desde sempre hem conceptuat com amichs íntims; la nostra crida no es sols p'els socis de la societat tal e qual; la nostra crida no es no mes p'els qui fa temps que venen lluitant per l'ideal de regeneració del poble; la nostra crida no es sols p'els optimistes que fa estona ja que preveuen que un dia arribarem a la íntima y verdadera Unió de tots, perque ells així creuen que deu ser; la nostra crida es per tots, amichs e inimichs, politichs, d'un color y de l'altre; la crida es per tots cuants dins el seu cor hi tenen en que sols sia un reconet p'el nostru Mitjorn. Y fem aquesta crida perque creym que ha arribat l' hora.

LLUM-NOVA, quant va sortir a rot-lo, tenia ja un programa no revelat y era el de destruir tot quant era vell y pudrit, tot quant amanassava enrunarsarse, per edificar sobre fort. LLUM-NOVA va creure com era lo natural que un edifici nou y esbelt no podia assentarse damunt uns fonaments fluixos, damunt unes parets velles que amanassavan ruiua, y va pensar que mellor fora abans de comensar l'edifici que volia bastir, enderrocar tot lo vell, destrossar tot lo que estava en perill, assó es, parlar clar, dir les veritats en que hagués de ferir susceptibilitats y d'aquesta manera anar buydant els fonaments pera partir després de nou edificant, construint fins arribar a l'ideal.

Creym que de bon de veres, hem destruit fins ara, pero ha arribada l' hora de la reconstrucció y per reconstruir, per pujar un edifici que tenga bellesa y estabilidad; no bastan uns tots sols, mos hem d'ajudar tots, tots sense faltarni cap; per assó es que a tots brindam un fort abrás de germanor. De cor vos ho deym a tots, bons mitjorners, que olvidem rencors passats, que depassem tots la nostra respectiva actitud violenta y agre y mos donen una vera abrassada amb tot el cor.

Obriguem els ulls a la veritat y sense apassionaments jutgem lo que aquí hi ha fet.

Per una banda veym, un nucli de persones d'antiga significació dins el poble, de reileu e impor-

tancia dins la política y aquest nucli de personatges forman una societat «La Auxiliadora» la qual te una secció de socors mutus de vida esplendent: hi ha dins la societat un jovent entusiasta, amants dels sports, y de l'art.

Per altre banda, veym «L'Unió des Mitjorn-gran» d'importancia indiscutible, de la qual n'ha sorgit una secció de «Socors mutus y pensions a la vellesa» que's va obrint pas de cada dia; te una Secció de Instrucció «Minerva» que además de aficionar al jovent a la lectura li crea y educa el gust artístich y literari per medi d'un petit Chor d'una banda de música; celebració de vetlades literaries y organizació d'escursions, fomentant així també l'afició als sports y a la contemplació de la Natura. Te aquesta societat una Caixa d'Estalvis y prestams que dins els pochos medis de que Mitjorn dispon en la cuestió económica, ha aixugades moltes llágrimes, ha llevats molts de mals de caps y proporcionats a moltes persones moments d'alegría.

Per altre cap veym altre nucli també importantíssim que ha creat una cooperativa de consum «La Gavella» que a pesar del curt temps que fa que ha comensat a funcionar, du una marca assombrosa, que fins els mateixus que la van fundar no havian somiat antes que en tant poc temps se trobas al punt en que avuy está.

Un altre grupo veym que el constitueixen elements de les diferents societats esmentades y es la Societat de Socorrus mutus «La Protectora» que encara que sempre hagi duyt una vida mes raquitica, te significació per esser la mes nombrosa y la mes antiga del poble.

Si a n'assó que per si ja es moltíssim hi afegim que hi ha molts d'elements de valor que per no esser amichs de les lluites apassionades que aquestes entitats a voltes sustenen, están retrets a dins casseva y alluynats de tota banderia, porem entreveure lo molt que poriam fer si fugint de tot apassionament y olvidant vells rencors anassim tots a una, dirigits a un fi determinat, cap al be y al progrés moral y material del nostru poble.

Mitjorn-gran te alguns problemes importantíssims a resoldre, que no pot resoldre la societat. A. ni la B, ni la C per si soles; pero totes juntes, tenim, la seguritat de que vencerian qualsevol obstacle se presentas y resoldrian lo que juntes se proposassin.

As Mitjorn, creym que fera necessaria aquesta lluyta fins ara sostinguda, perque, veritablement, tranquils hi estavam, si, pero tots els esperits estavan aletargats, dormiam tots peresosamente, nin-

arribat al punt, que en política, en administració y en tot, qual se vol forsa esterna, podia obrar aquí en llibertat perquè no trobava resistència.

Creym que sí, que de molt haurà servit la lluita aquests anys passats sostinguda, perquè ella ha lograt despertar els esperits de tots i nafar la respectiva negligència, fer reneixer l'activitat de cada un que en veritat, ha crescut, encara que sigui per lluita intestina y per fins erronis.

Per assó avuy que tots y cada un de nosaltres estam en epoca de activitat, y que tots estam disposats al treball, creym que avuy ha arribat l'hora d'ajuntarnos, d'abracarnos, d'au-nar els esforços de tots y treballar junts, fent un petit sacrifici del nostre punt d'honor, perquè estam segurissims de que d'aquesta abraçada, d'aquesta Unió és Mitjorn hi guanyaria molt y en poc temps seria l'enveja dels qui d'enfora nos miran, contents de les nostres lluytes interiors perquè aquestes nos restan forces que aunades, nos donarian importancia colossal.

Y es possible fer l'Unió desde el moment que la major part dels elements son de diferent criteri polítich? Nosaltres creym que sí; perquè l'Unió, l'abraçada, ha de ser oferta per les personalitats capdals de Mitjorn que se troban avuy allunyades de totes les lluytes que aquí es sostenen. Aquestes personalitats han de redactar unes Bases (que tots hem de firmar) que contengan els punts en els quals devem convenir tots, y aquells altres punts en els quals podem tenir divergencies.

Un exemple: Per tots els fins econòmichs, re-creatius, d'auxili mutu, d'administració, de instrucció etc. etc. amb una paraula en tot cuant tendesqui al millorament y progrés d'es Mitjorn, anar junts sempre, pero en tot lo que's referexi a política que fos cada un lliure de perteneixer al partit que li fos de gust.

Al nostre judici aquest es l'unic camí que es Mitjorn pot seguir per arribar a sa redenció.

Pascual

El Barranch d'Aljándar

Lema: Oh Natural

Gojosa te Menorca—com bell alberch de fades
Reclós en ses entranyes—un ignorant verger,
En ell volan p'els aires—amb fresques alenades
Aromes que hi escampan—les flors tot just badades
perfums de taronger.

Mirat de dalt les penyes—que forman sa barana
Sembla una serp monstruosa—de mides colossals,
Corrent anguilejanta—fins a la mar llunyana
Sa coa n'es son Pruna—Son cap Sant Galdana
que beu dins els fondals.

Lluny de remors insanes—ben lluny de tota vila
En ell tant sols hi guayta—amorosit el sol
L'eurera sempre verda—p'els alts penyals s'enfila
Ahont en primavera—s'amaga y he hi refila
lo tendre sossinyol.

Sols escoltats p'els ecos—ocults en l'espessura
Allà en tot temps s'hi senten—cantars de passarells
Remors d'aigües que corren—p'els boscos de verdura
Formant conjunt armónich—ab veus de la Natura
y músiques d'aucells.

Els ecos allà parlan—amb misteriós llenguatge
Talment com el guardassin—dins tant vistós paratge
un tros de paradís.

Allà penjan taronges—com un esclat de vida
Rient entre els brancatges—del vert tarongerar,
L'arbreda sempre's troba—de flors o fruit guarnida,
Y una ombra sana y fresca—els vianats convida
a seure y reposar.

Esbart de cases blanques—penjades amb sorpresa
Dels alts penyals, adornan—aquells augusts paranyes,
Estol d'estatues gregues—guardant amb placidesa
Tant rich verger, y esbeltes—reflecten sa nuesa
en l'aigu dels estanys.

De fonts y fontanelles—brollant entre l'eurera
Ne corre y salta l'aigu—fent mordre el vell molí,
Lo que antes era aciquia—se torna torrentera
Que's dorm en gorchs pacífichs—o corre joguina
cap a la mar sens fi.

Com mes l'homo s'interna—entre aromosa flaire
Fruint dels bells paisatges—que riuen entorn seu
Amb cándida inconsciencia—aixeca'l cap a l'aire
Sos ulls al cel se giran—son cor amunt s'enlaire
y apren d'atabá a Deu.

Andreu Ferrer.

Poesia premiada en el Certamen literari organitzat a Ciutadella p'els Antics Alumnes dia 9 de Juniol del any 1911.

Una reunió trascendental

A causa de ressentiments individuals y colectius que existian entre personas de Mercadal y varis personatges dels qui componan la Redacció de LLUM-NOVA, feya ja alguns nombres que aquest periodich directe o indirectament feria la susceptibilitat del Secretari Sr. D. Juan M. Sintés.

LLUM-NOVA amb la pau que va proposar en el nombre de Nadal, semblava que volia desistir d'aquella actitud que a la llarga por una o altre part o per una y altre havia de dur fatals conseqüencies, mes a causa de fets posteriors se va determinar el periodich a seguir sa sátira primitiva. Les ferides velles es van tornar obrir y qui sap, seguint per aquest camí, lo difícil que amb el temps hagués estat estancarles.

Dues persones, amigues de la pau, interna y externa, de la població, el metge Sr. D. Francesch Camps y D. Juan Gomila Barber, regidor de Mitjorn, van fer una prova per pacificar y posar concordia entre els elements aludits. En el domicili del Sr. Fiscal Municipal el Farmacèutich Sr. Borrás, aquells dos senyors van cridar en reunió pacífica al Sr. D. Juan M. Sintés, al Sr. D. Bartomeu Pons, Director de LLUM-NOVA y a un de sos Redactors, D. Andreu Ferrer. Exosat de part dels Srs. Camps y Gomila l'objecte de la reunió, la necessitat de la pau entre uns y altres y la trascendencia que podria tenir en be de Mitjorn gran y de cada un en particular l'amistat immediata entre aquells Senyors, una y altre banda, el Sr. Sintés y el Sr. Pons y Ferrer se donaren mutues explicacions quedant resolt com a bona conseqüencia, ressentiments y mal entesos entre aquells Senyors, fent uns y altres promesa formal de que desde aquell dia en avant, obrant cada un

dins s'esfera, sense extralimitacions, reynaria entre ells la més cara amistat y de cap part hi hauria mes desavenencia de ninguna classe.

Pel bé que aqueixa reunió pot reportar, per la transcendencia que ella pot tenir nos n'alegram moltissim, donam les gracies als Srs. Camps y Gomila per quant van fer en pro de la pau y feym vots perque l'amistat entre aquestes persones no's trenqui may més.

Un testimoni.

UN ABONO QUE'S PERT

A tothom en general, pero mes que a ningú anets terratinents y conradors poden interessar sas ideas que referent a agricultura vaig a esposar. Gens entés som ni pens ser, de cosas del camp. aixi es que si moll colca bagenada invocch sa meva gran afició a ell pera qmè me dispensis estimat llegidor sa heregia.

Estudiant sa composició de sas plantas, trobarem en totas, (assó si, enbunas mes que en sas altres) sa substancia dita *potassa* y la que compareix a sas cendras. Assó tot sol ja mos diu que a no ser que sa terra ne contengui una cantitat, con més vagi, si no ne hi traginan, sas cuytas han de ser mes petites. Per altre cap una frecuent practica te clarament demostrat s'aument de producció quant sa terra se abona amb sals de *potasa* juntament amb altres fertilisants.

Ets abonos son unas composicions o mesclas *artificials* molt útils, sí, pero de preu un poch alt y adams y no es gens bó de fer contenguin ben exactament tots ets elements minerals que componen sas plantas. No vol dir assó que no sian molt recomenables y si tant sol que en els casos de no porernhi posar sembla havia de dar bon resultat un abono *natural* que conté totas sas substancias minerals de sas plantas y enb una proporció també *natural*. Quin nom té y com se consegueix aquest abono *natural*? Es diu *cedra* y la té qui'vuya, perque en aquets poblets qui no empra llenya o carabó pera fer foch?

Replegau idó tota sa cendra de sas llars y cendres y de cap manera la fassau malbé. Si seguint antich costum voleu pasar bugada amb ella, sas lleixivadas tiraulas una vegada nols-enecessiteu, dins es femer, ahont seria molt bó hi tinguesin unas quantas senayas de terra, ahont també hi pot anar sa cendra des buganters. Si es un que tengui rama fassi formiguers amb lo que durá cendra a sa terra y as mateix temps la courá cosa molt bona segons ensenyan es càlcul y sa practica.

De modo que amb sas cendras totas solas y millor si'ls hi posas mescladas amb bons fems tindrás un augment de treta segur y fácil de comprovar per poch que es temps te ajudi.

Malda, ydó, cualsevol sias, no tirar aquest abono *bo barato y segur* perque si fas sa prova en

quedarás content y no manco hi romandrà un bon amich teu.

Un pagés lletrut.

Carta rebuda

En contestació a la carta oberta que en el nombre passat varis amichs van dirigir al Sr. D. Juan M. Sintes, Secretari de Mercadal, aquest Sr. ha escrit al Director de LLUM NOVA una carta particular en la que diu «que may ni en colectividat ni individualment, ha fet cap acte que pugui perjudicar a n'els mitjorners, tinguent sobre aquest punt sa consciencia ben tranquila.»

Adams fa constar que «cualsevol se li hagi presentat demanantli un favor general o particular, ha fet quant ha pogut perque s'en anas satisfet y que si sobre aquest punt hi ha ningú que tengui res que dir li suplica se dirigesqui directament a ell.» Con demana al Director que no doni publicitat a sa firma dalt LLUM NOVA, aquest se limita a revelar la substancia de son contingut, que lo mateix explicarà particularment a cualsevol vagi a ell en desitjos de veure l'ementada carta.

UNA VETLADA LITERARIA.

Diumenge qui ve, dia 2 de Febrer la Secció «Minerva» de L'Unió de Mitjorn-gran donará una de les Vetlades literaries que cada any sol celebrar. Encara que no estigui ultimat el programa, sabem que la Banda de Minerva tocará les pessas *Bohemios*, part de l'Opera D. Sebastian y la Malagueña obligada a corneti *Nadie se muere hasta que Dios quiere*.

El chor de la mateixa sociedad, cantarà l'Himne de L'Unió l'*Emigrant* d'en Vives y l'*Arre Moreu* d'en J. M. Ventura.

En la part literaria hi pendrán part varis socis de *Minerva* llegint o declamant poesies escullides, com també en recitará una secció de alumnes de l'escola pública que dirigeix D. Andréu Ferrer, President de *Minerva*.

Dirán algunes composicions originals els Senyors Camps, Metge, el Sr. Vicari y els Farmaceutichs Sr. Borrás y Sr. Marti. Com a nombre principal de la vetlada donará una conferencia el Sr. D. Llorens Lafuente Vanrell que ve expressament de Mahó ha escullit aquest tema: *Com se progressa*.

Per insuficiencia del local, sols podrán assistirhi els socis de «l'Unió» sense tenir el gust de acompanyarhi les seves families com desitjaria

la Junta. L'acte comensarà a les 7 en punt obrint el local a les 6 1/2.

Un soci de Minerva.

SECCIÓ RECREATIVA

COVERBOS

A un poble donavan funcions de sarsuela y a n'ets ensays sempre hi faltava un artista o s'altre. S'Alcalde, a fi d'evitarho, pren sa resolució d'anarlos a presencia, anunciant que es qui no comparegués pagaria una multa.

Arribá s'hora de sa prova y comensat es preludi, es músich majó esclamá.

—¡Alto! aquí heý falta un bemol.

—Argutzi, diu s'alcalde giranse de repent; cerquem aquest bemól ara tot d'una, y citel per demá a les onze a s'Alcaldía.

Era un día de Carnaval.

Un jove molt brut no sabia quin desfrés s'havia de posá.

—¿Assó t'embarassa? mira; te renta ben rentat, y no tengues pó que ja ningú et cuneixera.

Bep

ALTRES COVERBOS

Una sollicitut de crédito

—Me vols deixá una besada, María?

—No me dona la gana.

—Vamus sols per un día! Jo te la turnaré dema de mati...

INVENT MUDERN

Varies persones estavan rallant sobre els invents y la seva impurtancia. Un d'ells diu: ¡¡Quin invent el d'ets ases!!

¡APLICABLE A MOLTES!

—Tia, vos qui sempre cercau per conservarvos pulida, mirau, aquí hi ha una recepta que segurament vos convé.

—Aveure, a veure,

—Mirau: *Modu de pruteigi es ferru vey d'es rovey.*

Xau.

CRÓNICA

DE CANOSTRA

—En el nombre passat *Un tort* demenaya a veure, si en l'embuscada que deya se preparava contra

el nostre Mestre, hi tindria qualque *fiy el Secretari*; hem sabut que no, y en feym constar.

—Tenim entre noltros el Sr. D. Jusep M. Mercadal y familia que han vinguts a pasar una temporada en el sed Lloch *Sant Tomás*. Sian benvinguts.

—Durant la quinzena va morir a edad molt avansada en Jusep Triay, y un fiet de la Misericordia que criavan na Maria Pons y en Jaume Borrás.

També va morir Madona Margalida Pons de Binicudrell-Nou, mara del l'amu nostra amic Antoni Sales, Visepresident del Consell d'Administració de la Caixa d'Estalvis de «L'Unió de Mitjorn-gran». Deu doni a ses families, consol y llarga vida per pregar per ells, acompanyantlos noltros amb el sentiment per pérdua tant gran e irreparable.

—També vam sentir molt la mort soptada d'en Rafel Mascaró, d'Alahor, jove alegre que mos visitava frequentment, y servia durant les festes de Sant Cristofól a casa del nostro Director, essent amich de tothom. Sia al cel.

—S'altre setmana se va establir aquí definitivament el nostro amich D. Francesch Redolat que ha obert a compte seu la tenda de robes y merceria que aquí tenia D. Jaume Pallarés. Desitjam vegi aumentar de cada día el seu negoci y tropi aquí la prosperidat y benestar que pot desitjar.

ANUNCIS

En el Lloch de Binigaus Vey, hi ha un brau de bona casta que'l seu propietari D. Bartomeu Sturla posa a sa disposició dels qui vulguin amenarhi vaques.

Imprenta, Llibrería y Estampería

DE

SALVADÓ FÁBREGUES

Verge del Carme, 23

Ciudadella

En aquesta imprenta se venen entre mótlis d'altres articles, Espampas finas y ordinarias, Llibres de aná a misa, Devocionaris, Semanas Santas, Llibres de resu, Rosaris de totas clases, Plaquetas, Plumillas, Papé, Sobres, Tintas y Llibres de aná escola.

Imprenta y llibrería de S. Fábregues.—Ciudadella.